

Справа “Радіокомпанія “Радіо-Франс” проти Франції” (Radio France v. France)

У рішенні, ухваленому 30 березня 2004 року у справі “Радіо-Франс проти Франції”, Суд постановив, що:

- не було порушення ч.1 ст. 7 Конвенції;
- не було порушення ч.2 ст. 6 Конвенції (презумпція невинуватості);
- не було порушення ст. 10 Конвенції.

Обставини справи

Заявниками є національна радіомовна компанія “Радіо-Франс” та двоє громадян Франції. Мішель Буайон, другий заявник, народився 1946 року, проживає у м. Париж. Він працює головним випусковим редактором цієї компанії, а також телеканалу “Франс-Інфо”, засновником якого є компанія “Радіо-Франс”. Бертран Галліше, третій заявник, народився 1957 року, проживає у м. Сейнт-Клод і працює журналістом телеканалу “Франс-Інфо”

Протягом періоду від 31 січня до 1 лютого 1997 року у новинах телеканалу “Франс-Інфо” понад 60 разів транслювалось повідомлення з посиланнями на статтю, опубліковану у щотижневику “Ле Пуен”. У цій статті йшлося про те, що п. Мішель Юно, колишній заступник префекта м. Пітив’єрс, протягом 1942-1943 року брав участь як наглядач у вивезенні євреїв у концтабори.

Кримінальний суд м. Париж визнав п. Буайона та п. Галіше винними у вчиненні дифамації (наклепу) щодо державного службовця і зобов’язав їх сплатити штраф у розмірі 20 тис. франків (3 050 євро) та компенсацію моральної шкоди потерпілому у розмірі 50 тис. франків (7 622 євро). Крім того, суд зобов’язав телеканал “Франс-Інфо” кожних дві години протягом певного дня повідомляти інформацію про вирок щодо заявників.

17 червня 1998 року Апеляційний суд м. Париж відмовив заявникам у задоволенні їхньої апеляційної скарги. Зокрема, у рішенні суду вказувалося, що повідомлення про те, що п. Мішель Юно брав участь як наглядач у вивезенні тисяч євреїв до табору “Drancy”, є порівням його з п. Морісом Папоном, справу котрого Суд четверних сесій (Assize Court) передав на розгляд кримінального суду. Згадана інформація про п. Юно по суті заперечувала його участь у Русі Опору, а відтак завдала істотної шкоди його честі й гідності.

8 червня 1999 року Касаційний суд відхилив скаргу заявників щодо неправильного застосування закону судами нижчих інстанцій, які розглядали кримінальну справу щодо них.

Зміст рішення Суду

Посилаючись на ст. 7 Конвенції, заявники стверджували, що застосування до обставин їхньої справи за аналогією Закону Франції від 29 липня 1982 року “Про аудіовізуальні засоби мовлення” означало створення нової категорії злочинів. Вони також звертали увагу на те, що норми зазначеного нормативного акта встановлювали безумовну презумпцію відповідальності головного редактора. Тому, на думку заявників, застосування цих норм у їхній справі означало порушення принципу презумпції невинуватості, передбаченого ч. 2 ст. 6 Конвенції. Крім того, заявники вважали, що відповідний національний закон порушував принцип рівності процесуальних засобів сторін процесу. Вони також стверджували, що застосування судами до них санкцій було порушенням права на “передання інформації”, передбаченого ст. 10 Конвенції.

Суд зазначив, що презумпція відповідальності головного редактора, передбачена ст. 93-3 Закону “Про аудіовізуальні засоби мовлення”, ґрунтувалась на обов’язку цієї посадової особи відповідати за зміст інформації, котра повідомлялася через засіб, у якому він працював. Проте цей обов’язок стосувався лише інформації, що попередньо готувалась до ефіру, тобто відповідальність передбачалась за попередній запис інформації.

Служба новин телеканалу “Франс Інфо” функціонує таким чином, що ті самі чи доповнювані протягом дня випуски новин, виходять багаторазово упродовж дня. Хоча національні суди не вважали головного редактора відповідальним за зміст першого випуску новин, розглядаючи власне цей випуск як “попередній запис передачі”, проте визнали

відповідальність п. Буайона за усі наступні випуски. Відтак, суди дійшли висновку, що головний редактор мав змогу заздалегідь проконтролювати зміст інформаційних повідомлень, і тому визнали його винним у вчиненні кримінального правопорушення.

Суд зазначив, що, беручи до уваги спосіб функціонування служби новин телеканалу “Франс Інфо”, національні суди витлумачили передбачене законом поняття “попередній запис” адекватно до характеру обставин справи й у спосіб, який можна було цілком передбачити. Тому Суд постановив, що порушення ст. 7 Конвенції не було.

Суд зазначив, що скарга заявників щодо порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції частково співпадала зі скаргою на порушення ч. 2 ст. 6 Конвенції. Тому Суд постановив, що не було необхідності розглядати обставини справи, зокрема на предмет можливого порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Суд зауважив, що національні закони передбачають, що головний редактор зобов’язаний відповісти у кримінальному порядку за повідомлення дифамаційних заяв у разі, коли було проведено “попередній запис передачі”, у якій така дифамаційна інформація прозвучала. Ця презумпція відповідальності поєднується, зазвичай (хоча й не завжди), з іншою презумпцією, а саме з припущенням про те, що особа, котра виголошує дифамаційну заяву, тобто поширює неправдиві відомості, робить це зі “злим умислом”.

Суд зазначив, що головний редактор міг уникнути відповідальності, довівши або “добрі наміри” (“good faith”) журналіста, котрий готував відповідне повідомлення, і його віру в те, що воно цілком відповідало дійсності, або обґрунтувавши, що він сам, як випусковий редактор, не проводив “попереднього запису”. Зважаючи на особливо важливе значення функції попереднього редакторського контролю як перешкоди для поширення журналістами неправдивих чи таких, які ганблять честь особи, відомостей, Суд визнав, що створена на підставі закону “Про аудіовізуальні засоби мовлення” презумпція відповідальності головного редактора за зміст інформації, що повідомляється через відповідний засіб мовлення, відповідала тому, що охоплюється вимогою “розумних меж” свободи вираження. Крім того, Суд, звертаючи увагу на особливу ретельність, з якою відповідні національні суди вивчали підстави апеляцій заявників, відзначив, що не було підстав вважати, що ці суди застосували відповідне внутрішнє законодавство у спосіб, який порушував презумпцію невинуватості заявників. Тому Суд постановив, що порушення ч. 2 ст. 6 Конвенції не було.

Суд зазначив, що засудження заявників становило втручання у їх свободу вираження поглядів. Суд вказав, що відповідне втручання відповідало законній цілі захисту репутації та прав інших. Стосовно питання про те, чи згадане втручання було пропорційним до цієї мети, Суд відзначив, що дебати стосувались питання загального інтересу, а саме пошуку інформації про те, де були і чим займалися під час Окупації вищі посадові особи держави. Більше того, публікації і телеповідомлення щодо діяльності п. Мішеля Юно у період Окупації з’явилися у контексті загальних громадських дебатів стосовно кримінального провадження у справі п. Моріса Папона, якого було обвинувачено у злочинах проти людяності.

Стосовно відповідальності журналістів телеканалу “Франс Інфо”, котрі готували підбірку новин, у якій прозвучала інформації про п. М. Юно, Суд зауважив, що вони діяли зі “справедливою вірою” у правдивість того, що повідомляли, оскільки постійно посилалися на статтю із щотижневика “Ле Пуен” – досить поважного періодичного видання. Сама стаття була особливо ретельною, змістовною і ґрунтувалася на численних фактах, а саме на матеріалах розслідування кримінальної справи щодо п. Юно. Проте у новинах прозвучала фраза, що “Мішель Юно організував відправлення великої кількості євреїв до табору “Drancy”. Суд встановив, що ця фраза не містилася у згаданій журнальній статті, тобто інформація з первинного джерела була відтворена у новинах неточно. Крім цього, у телесюжеті про п. Юно інформація подавалася таким чином, щоб акцентувати увагу глядача на найбільш проблемних аспектах кримінального розслідування у справі п. Юно, матеріали якої насправді охоплювали десятки сторінок. Отож, інформація у новинах була подана у

значно категоричніший спосіб, аніж це було зроблено у відповідній статті з тижневика “Ле Пуен”. Суд далі зазначив, що хоча й у наступних випусках відповідний телесюжет було дещо змінено, зокрема до нього була додана згадка про те, що п. Юно цілком заперечував висунуті проти нього обвинувачення, однак перший варіант цього сюжету вже декілька разів пройшов у телеефірі.

Суд зрештою підтримав аргументацію Апеляційного суду у справі заявників стосовно того, що журналіст, котрий готував відповідний телесюжет до випуску (а ним власне був п. Б. Галліше, третій заявник), мав би виявити більшу обачність та стриманість у викладі матеріалу, зокрема з огляду на те, що такий матеріал призначався для багаточисельної глядацької аудиторії. Тому Суд визнав, що мотиви рішення Апеляційного суду були “належними і достатніми”.

Стосовно скарги заявників на непропорційність застосованих до них санкцій Суд відзначив, що п. Буайону і п. Галліше насправді було призначено сплатити невеликі суми штрафів. А стосовно покладення на телеканал “Франс-Інфо” обов’язку передавати кожних дві години упродовж певного дня 118 слів повідомлення про вироки щодо заявників Суд зауважив, що такий вид покарання свідчив про справедливе бажання суду якнайефективніше компенсувати заподіяну потерпілій особі шкоду. Суд також не визнав цей вид покарання надмірним втручанням у роботу телеканалу.

Зважаючи на викладене, Суд дійшов висновку, що застосовані до заявників заходи не були непропорційними до мети захисту прав інших і тому можуть вважатись “необхідними у демократичному суспільстві”. Тому Суд постановив, що порушення ст. 10 Конвенції не було.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України М.Ю. Пришляк та П.М. Рабіновичем.